

פרקים בתולדות מדינת ישראל והשב"ס

מורשת בשבעה עשורים

עשור ראשון

חיזוק תחושת השייכות של הסוהר לארגון ולמדינה באמצעות חשיפתו
לאירועים משמעותיים בתולדות מדינת ישראל ושירות בתי הסוהר

איך נשתמש בערכה?

לפניכם מצגת העוסקת במורשת שב"ס ומורשת מדינת ישראל.

במצגת מוצג ציר זמן העוסק באירועים מקום המדינה ועד תום העשור הראשון להקמתה.

בחלקו העליון של הציר מוצגים אירועים חשובים בתולדות המדינה ובחלקו התחתון אירועים חשובים בתולדות שב"ס.

על ידי לחיצה על האירוע יתבצע קישור לשקף המפרט עליו. בלחיצה על בית ניתן לחזור לציר הזמן.

בראש הציר ניתן קישור להצגת סמלי המדינה ולהצגת סמלי הארגון.

מומלץ לקרוא את כל המצגת ולתכנן מראש את השיעור עפ"י הזמן המוקצה להדרכה.

בהצלחה!!!

מורשת שב"ס מהי?

מהי בעצם מורשת?

על פי ההגדרה המילונית, מורשת היא אוסף ערכים, כללים, מנהגים וכדומה המועברים מדור לדור.

האסוציאציה שמעלה המילה מורשת היא למשהו ארכאי ישן ומעלה אבק, כאילו מדובר רק בנוסטלגיה, אך לא רק כך הוא הדבר...

למעשה, הכל מתחבר: עבר, הווה, עתיד ולכל סיפור יש את המקום שלו בכל זמן ובכל רגע נתון.

יגאל אלון אמר: “עם שאינו מכבד את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל.”

הסוהר טוב שיידע את מסורות ומורשת הארגון ותרבותו. לשב"ס מסורת ותרבות ארוכת שנים ממנה ניתן ללמוד רבות. הידע, החוכמה והמסורת שנצברה לאורך השנים הינם הבסיס לגאווה בהווה ולידע ויישום גם בעתיד.

ערכים

ערך מהו?

ערכים הם אמות מידה אידיאליות המבוססים על השקפות עולם ביחס לשאלות של צדק, מוסר, אמת, אסתטיקה וסוגיות נוספות.

הערכים קובעים מה נכון וראוי בחברה מסוימת.

ערך הוא עיקרון כללי שקובע מה טוב ומה רע מה מותר ומה אסור.

לכל אדם ולכל חברה יש ערכים שבהם הוא מאמין.

(מתוך ויקיפדיה)

ערכי שב"ס

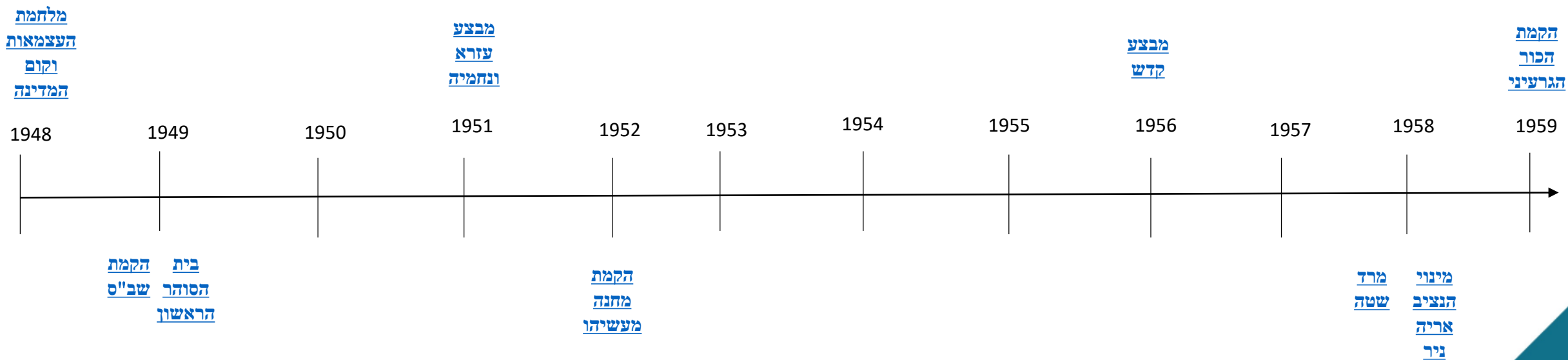
במהלך השנים חלו שינויים בתפיסות והקוד האתי והערכים עברו שינויים.

ערכי שב"ס הינם:

- כבוד האדם
- שליחות
- רעות
- מקצועיות
- יושרה
- ממלכתיות
- דוגמה אישית

ערכים, התנהגות ערכית ודילמות ערכיות קיימים ושזורים בכל משימה בשב"ס בשגרה ובחירום. האתגר הארגוני המרכזי הינו הטמעתם, תוך מתן ביטוי להתמודדות עם הדילמות בכל הדרגים והיחידות בארגון.

העשור הראשון

האנשים מאחורי הסמלים

נפתלי הרץ אימבר

גבריאל ומקסים שמיר
"האחים שמיר"

דוד וולפסון

דגל ישראל

בקונגרס הציוני הראשון בבזל (1897), נבחר הדגל בעל שני פסי התכלת על רקע לבן ובתוכו מגן דוד, ונדחתה הצעתו של בנימין זאב הרצל - דגל עם שבעה כוכבי זהב ורקע לבן.

את נסיבות היווצרותו של דגל ישראל, שבתחילה היה דגלה של התנועה הציונית, תיאר דוד וולפסון, תוך שהוא מתאר את עצמו כאבי הרעיון של עיצוב הדגל על פי הטלית.

סמל המדינה

עיצבו את הסמל האחים גבריאֵל ומקסים שמיר, והוא נבחר מבין הצעות רבות שהוגשו לוועדת הסמל והדגל שהקימה מועצת המדינה הזמנית.

ייתכן שהאחים שמיר, הושפעו מקטע בנבואת הנביא זכריה, שבה מראה המלאך לנביא "מנורת זהב כולה וגִּלָּה על ראשה ושבעה נרותיה עליה... ושנים זיתים עליה אחד מימין הגִּלָּה ואחד על שמאלה".

האחים שמיר עצמם לא הזכירו את הקטע מספר זכריה כהשראה לעיצוב.

הוועדה החליטה כי הצעתם של האחים שמיר תשמש בסיס לסמל המדינה, אולם דרשו לערוך בה שינויים. לדברי האחים שמיר, הם עצמם רצו במנורה בעיצוב מודרני.

התקווה- המנון המדינה

"התקווה" הוא ההמנון הלאומי של מדינת ישראל, ועד הקמתה היה המנונה של התנועה הציונית. ההמנון כולל, בשינויים קלים, את שני הבתים הראשונים מהשיר "תקוֹתנו" של נפתלי הרץ אימבר, אשר חובר בשנת 1878. מקור הלחן במנגינה רומנית עממית, והוא חובר למלל על ידי שמואל כהן.

השיר, שהתקבל כהמנון לאומי ביישוב ובתנועה הציונית משלהי המאה ה-19, נחשב להמנון מדינת ישראל מיום הקמתה, אך עוגן בחוק הישראלי רק כעבור 56 שנה, ב-10 בנובמבר 2004.

סמלי שירות בתי הסוהר

הסמל עוצב בשנת 1950 באמצעות תחרות כלל ארצית שיזמה ועדת הסמלים הממשלתית.

הסמל המקורי הורכב ממספר אלמנטים בעלי משמעות:

- **שני ענפי זית המחוברים בבסיסים בשרשרת**

ענפי הזית מתכתבים עם ענפי הזית בסמל המדינה ומסמלים את החתירה לשלום. השרשרת מסמלת את עולם הכליאה ושליטת החירות.

- **לפיד ממנו יוצאת להבת אש**

לפיד מאיר ומראה את הדרך סמל לתקווה וביטוי לגישת הארגון בעניין שיקום אסירים.

- **אותיות ש ב ס**

השלמת השדרה המרכזית של האות ש' ע"י האותיות ב' ו- ס' ויוצרות את הצירוף שבס

הסמל בצבע כסף

הסמל בצבע זהב

סמלו הראשון של שירות בתי הסוהר משנת 1950

סמלי שירות בתי הסוהר

במרוצת השנים הסמל עבר שינויים:

השרשרת הושמטה

ענפי הזית התעגלו וקיבלו מראה של ענפי הדס
צבע הסמל הפך לזהוב ולאחר מכן לכסוף

למרות השינויים, הסמל לא השתנה במהותו והוא משדר
את אותם ערכים בסיסיים של הארגון מהקמתו ועד היום.

דוגמא לשינוי הסמל על גבי שרוול חולצת השירות

דגל שירות בתי הסוהר

דגל הארגון עבר גם הוא שינויים במרוצת השנים
בשנת 2018 הוחלף הדגל הירוק בדגל כחול הנושא גם את דגל המדינה

השינוי חל כמובן גם בדגל הנענד על גבי כיס שמאל של חולצת השירות

מלחמת העצמאות וקום המדינה

מלחמת העצמאות, כשמה כן היא מלחמה על עצמאותה של מדינת ישראל. המלחמה החלה מיד לאחר קבלת תוכנית החלוקה של האו"ם

בכ"ט בנובמבר (29/11/1947) והסתיימה רשמית ב- 20/7/1949 למרות שהקרבות הסתיימו מספר חודשים קודם.

בישראל קרויה המלחמה גם מלחמת השחרור ומלחמת הקוממיות. יש המכנים אותה גם מלחמת 1948.

המלחמה פרצה עקב התנגדותם של ערביי ישראל ומדינות ערב לתוכנית החלטת עצרת האומות המאוחדות להקמת שתי מדינות על פי תוכנית החלוקה.

הערבים פעלו למנוע את הגשמת ההחלטה ולהגיע לשליטה ערבית על הארץ בכוח הזרוע. ערביי ישראל החלו בלחימה מיד לאחר ההחלטה באו"ם.

חמש מדינות ערב – לבנון, סוריה, מצרים, ירדן ועיראק – תקפו את מדינת ישראל מיד עם הכרזת העצמאות ב – 14 במאי 1948 (ה' באייר תש"ח).

המלחמה הסתיימה בניצחוננו של צה"ל שהדף את צבאות ערב והרחיב את תחום המדינה מעבר לגבולות שנקבעו למדינה היהודית בהחלטת האו"ם.

מבצע עזרא ונחמיה

מבצע עזרא ונחמיה הוא מבצע להעלאת יהודי עיראק לישראל, כחלק מתוכנית רחבה של מדינת ישראל להעלאת אוכלוסיות יהודיות ממקומות בהם נשקפה סכנה לחייהם.

המבצע קרוי על שם עזרא ונחמיה, מנהיגים יהודים בבבל ובארץ ישראל בתחילת תקופת בית המקדש השני. ההחלטה להעלות את יהודי עיראק התקבלה לאחר שממשלת עיראק, עם הקמת המדינה, הודיעה כי יהודי עיראק זכאים לעזוב אותה תוך כדי שלילת אזרחותם העיראקית והשארת רכושם בעיראק.

המבצע החל בשנת 1950 באמצעות טיסות של חברת ניר איסט שטסו מעיראק לקפריסין. רובו הגדול של המבצע נערך בשנים 1950 – 1951 כאשר גם בשנת 1952 הועלו יהודים לישראל. בסך הכל עלו לארץ יותר מ- 120,000 יהודים, ובעיראק נותרו אלפים בודדים.

מבצע קדש

מלחמת סיני, הידועה גם בשם **מבצע קדש**, היא מלחמה שהתנהלה בין ישראל ובין מצרים. השם מבצע קדש הוא על שם קדש ברנע, עיר מקראית בגבולה הדרומי של מדינת ישראל, ממנה שלח משה את המרגלים לתוך ארץ כנען. המלחמה פרצה על רקע העובדה שמצרים חתמה על הסכם לרכישת נשק מצ'כוסלובקיה דבר שהיווה איום על ישראל. בנוסף, סגרה מצרים את מיצרי טיראן בפני כלי שיט ישראליים ובכך גרמה להפסקת פעילות בנמל אילת. אל ישראל הצטרפו בריטניה וצרפת וסייעו לה בין היתר בהפסקת פעילות חיל האוויר המצרי. במהלך המלחמה כבשה ישראל את חצי האי סיני. לאחר סיומה פינתה אותו בלחץ אמריקאי. צה"ל, שעליו פיקד משה דיין, זכה לניצחון רב רושם.

הכור הגרעיני

הכור הגרעיני (אחד מבין שניים), הוקם ב-1959, ונמצא בקריה למחקר גרעיני שבאזור דימונה. כור זה משמש למחקר, אם-כי על פי פרסומים שלא אושרו רשמית בישראל, הוא משמש גם להפקת חומר גלם לייצור נשק גרעיני. הקריה הוקמה בסיוע נרחב של מהנדסים צרפתים באמצע שנות ה-50 כחלק מהסיוע הביטחוני שקיבלה אז ישראל.

הקמת שב"ס

שירות בתי הסוהר היה בראשית ימי המדינה אגף במטה הארצי של משטרת ישראל. בשנת 1949, בהסתמך על פקודת בתי הסוהר מ 1946, הורה שר המשטרה על הפרדה מוחלטת של שירות בתי הסוהר ומשטרת ישראל.

ב 2.I.1949 מונה גרו גרא כממלא מקום מנהל שירות בתי הסוהר. תוארו היה נציב, על פי הכתוב בפקודה מ-1946.

1948 דצמבר 1948
15/10 - 1863. מס.

הנדון: הפרדת שירות בתי הסוהר מהמשטרה.

בהמשך למכתבי מס" 15/10 מתאריך יט' תשרי תש"ט (22.10.48)
הנני להודיעך כי החל מיום ל' כסלו תש"ט, 1 בינואר 1949, תוקם
הנהלח נפרדת לשירות בתי הסוהר.

2: מחמת השנוי הנ"ל הנני מבטל בזה את החוראה האדמיניסטרטיבית
ששלחתי אליך במכתבי מס" 15/1 מיום כ"א תמוז (28.7.48) ואני מחזיר
את המצב בהתאם לפקודת המשטרה ובתי הסוהר (הפרדה) (חוראות שונות)
1946.

בית הסוהר הראשון – תל מונד (השרון)

ראשיתו של המבנה כתחנת משטרה קטנה שהוקמה בעקבות מאורעות 1929.

בשנת 1940 התחנה הוכללה במיזם "הדיור המשטרתי" של סר צ'ארלס טגארט, אחת מ-55 מצודות הטגארט שהוקמו בשטחי המנדט.

ביוני 1948 הוסב המבנה לבית הסוהר הראשון של מדינת ישראל – "כלא תל מונד", לימים שונה שמו לבית סוהר "השרון"

ב-I ינואר 1949, הועבר המתקן לאחריות שירות בתי הסוהר, ובראשו עמד הקצין אברהם (ברייטפלד) מרחבי ז"ל.

במהלך השנים פעל במקום "מרכז לנוער" לטיפול בעברייני נוער, וכן המרכז הארצי של שב"ס לגמילה מסמים.

בשנת 2005 ייעודו של בית הסוהר שונה, והוא אכלס ברובו אסירים ביטחוניים, לצד אגף לאסירי עבודה ואגף שיקום.

משנת 2009 משמש כבית הסוהר המרכזי לאסירים טעוני הגנה, וקיימים בו אגפים ייחודיים כגון: אגף שמור ואגף שיקום.

הקמת מחנה מעשיהו

הקמת "מחנה אסירים מעשיהו". מתקן כליאה מודרני חצי פתוח לאסירים שנידונו לראשונה למאסרים קצרים, ושאין להם עבר פלילי עשיר, ברמת ביטחון מזערית. תפישה שתאמה את חלומו של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל, כפי שתיאר אותה כבר ב-1902 בספרו "אלט נוילנד" – חווה חקלאית שאמצעי הביטחון בה יהיו מינימאליים, שם יקנו לאסירים הרגלי עבודה, שם הם יזכו בבריאות נפשית ופיזית, יחונכו לחיי הכפר ויוכלו לעבוד בתחילה כשכירים, ולאחר מכן כאיכרים עצמאיים באזורים המרוחקים של המדינה.

מרד שטה

ביולי 1958 פרץ מרד אסירים בכלא שטה בהנהגתם של אסירים ביטחוניים.

המורדים השתלטו על חדר הנשק בכלא וירו לעבר הסוהרים וצוות בית הסוהר.

בקרב בתוך הכלא נהרגו רס"ר אלכסנדר יגר ז"ל וסמל יוסף שבח ז"ל.

שלושה סוהרים נוספים נפצעו. 66 אסירים נמלטו.

בעקבות האירוע הוחלט בארגון על שינוי מדיניות: חיזוק החומות והטמעת אמצעי ביטחון נוספים בהם טלויזיות במעגל סגור (לקראת אמצע שנות השישים).

עד היום נחשב המרד לאירוע מכונן בתולדות שירות בתי הסוהר, בין היתר בשל השלכותיו הרבות על נהלי בתי הסוהר, הטיפול באסירים והדאגה לביטחון הסגל.

כפועל יוצא מאירוע חמור זה, נאלצו לפרוש מספר קצינים בכירים ובכללם הנציב, במקומו מונה לתפקיד גונדר אריה ניר, מי שכיהן כנציב שב"ס כמעט שני עשורים.

הנציב גונדר אריה ניר ז"ל

נציב שב"ס הרביעי, בין השנים 1958-1976 (18 שנה!)

ניר ידוע כמי ששם דגש בעיקר על תחום הביטחון.

בתקופת כהונתו הוקמו כלא הנשים נווה תרצה וכלא אשל שהיה מתקן הכליאה הראשון בארץ שנבנה כמכלול במטרה מוגדרת מראש לשמש בית סוהר.

בשנים אלו גויס כוח אדם רב והופעל סידור העבודה 24/48 לסוהרים.

הנציב ניר היה אמון על תלייתו של אדולף אייכמן, מי שהיה האסיר היחיד שהוצא להורג מאז קום המדינה.

